Sultănica

de Barbu Ștefănescu-Delavrancea

D-a stânga Râului Doamnei, razna de satul Domnești, se vede o casă, albă ca laptele, cu

ferestrele încondeiate cu roșu și albastru. Pervazurile ușei curate ca un pahar; prispa din față

lipită cu pământ galben; pe creasta casei, d-o parte și de alta, scârție, la fitece bătaie de vânt,

două limbi de tinichea, așezate pe două goange cât gâgâlicea. Curtea, îngrădită cu nuiele de

alun; hambar de fag, obor de vite și grajd pus la pământ pe patru tălpoaie groase.

Ăst cămin fusese odinioară cu rost pe când trăia jupân Kivu. Fusese chiabur răposatul, dar

biata Kivuleasă, rămasă singură, ca femeia, a luptat cu inima, iar nu cu gândul. S-a prăpădit

cu firea, că Sultănica ajunsese fată mare.

Dar când e să-i meargă rău omului, pe orice-o pune mâna să sparge.

De câte ori n-o podideau lacrămile pe biata bătrână, privind acareturile mari, dar pline de

sărăcie și de pustiu... Nu cerea de pomană... da' și viața de azi până mâine viață e, or foc?

Doi juncănași, o vacă, doi cârlani, zece oi ș-un berbec e sărăcie lucie la

o vatră de care

alt'dată țineau opt perechi de boi ungurești, șase vaci cu ugerul cât căldarea, nouă cai iuți șo

turmă de oi, ce umplea valea râului de behăit când coborau dinspre munte.

E începutul lui decemvrie.

A dat Dumnezeu zăpadă nemiluită; și cade, cade puzderie mărunță și deasă, ca făina la

cernut, vânturată de un crivăț care te orbește. Mușcelele dorm sub zăpadă de trei palme.

Pădurile, în depărtare, cu tulpini fumurii, par cercelate cu flori de zarzări și de corcoduși.

Vuiet surd să încovoaie pe după dealuri și să pierde în văi adânci. Cerul e ca leșia. Cârduri de

corbi, prididite de vânt, croncăie, căutând spre păduri. Viscolul să întețește. Vârtejele trec

dintr-un colnic într-altul. Și amurgul sărei se întinde ca un zăbranic sur.

Râul Doamnei, umflat, curge repede, cu un vâjâit mânios înecat în glasul vântului, și izbește

sloiuri mari de gheață și butuci groși de meterezele podului.

Arar se vede pui de om trecând prin sat. Pârtia e acoperită. Abia se zăresc poteci ca de

lățimea unei lopeți.

Cea mai îngrijită leagă cârciuma de primărie.

Lumini gălbui de văpaiță joacă prin geamurile câtorva case. Vremea rea a amorțit satul,

îndeobște zgomotos. Numai în bătătura Hanului Roșu hămăie răgușit doi dulăi de câini.

În cârciumă e arababură mare. Firitiseală nepomenită ține nea Nicola

Grecul, cu fruntașii

satului, de ziua sa.

O dată pe an e Sf. Niculae.

În ușa prăvăliei stă un țăran nalt, spătos, cu fața conabie ca sfecla; uneori scutură din cap,

râde și îndrugă singur.

– Așa e omul... un ciocan, încă unul ș-al treilea, până ajungi la tinichea... d-acolo-ncolo...

Dumnezeu cu mila... torni, parcă torni într-o pârnaie... Dar Sanda ce-o să zică... că mi-a dat

Sfântul muiere harnică, dar rea, topenia pământului!...

Înlăuntru s-aud ciocneli de pahare, bușeli de călcâie și zbârnâitul otova al cobzarului. Trăgeau

chindia de curgea țărâna din pod. Apoi, când să mai muia jocul, numai ce-i auzeai pe toți,

care mai de care:

– Hai să ne fie de bine, nea Nicola... La mulți ani cu spor și sănătate... Cinstit socru mare...

– Suge, suge, că doar nu te-a îmbătrânit calea bisericii...

– Mai trage-i, părințele, o leturghie...

– Să te văz, logofete, care pe care...

Fitecine cu ale lui. La nea Nicola veselie, la alții obide. Unii abia așteaptă Ignatul să-și taie

grăsunul cât malul, alții abia au mălai de gură. Că cine a făcut lumea, cu deșertăciunile ei, la

unii tună și fulgeră, iar pe alții îi înbuibă cu norocul, ca pe curcani cu nuci.

Așa înțelenise, de pustia de vreme, mai tot satul; și așa, hangiul venetic, bogat putred, să

răsfoia în duhoarea de țuică și vin, pe când mama Stanca Kivuleasa stă mâhnită la gura sobei,

mângâindu-și odorul pe obraji. Sultănica ațipise cu capul în poala mă-sei.

Odaia e deretecată de ți-e drag să te uiți la ea. Pe pat o scoarță aleasă în fel de fel de

migăliturі. Pernele, cu fețe de cuadrilat. Pe lacra de sub icoane, două plapămi groase.

Spre răsărit, trei icoane muscălești, roșii ca para focului. Toți sfinții se aseamănă ca două

picături de apă. Toți au ochii din trei linii, nasul dintr-una și gura din două. Cât despre sf.

Gheorghe, călare p-un cal cu gâtul de cocostârc, tot omoară și nu mai omoară un balaur de pe

tărâmul celâlalt. Mai jos de icoane arde candela.

Toate cele sfinte sunt înconjurate cu mănunchi de busuioc și siminoc, din Vinerea Patimelor,

strâns legate în vlăstar de salcie de la Florii.

Focul pâlpâie. Câteodată pocnește de-aruncă spuza în sus.

Și Sultănica dăschide repede niște ochi ca pruna de mari. Și mama Stanca, ferind-o de

scântei, îi zice încetinel: "Dormi puiul mamii, dormi!"

Sultănica strecură, printre genele ei de catifea, două lacrămi. Una se întinse pe obraz, iar alta

îi încreți gura.

Fata Kivului e cum arar se mai află sub soare. Chipul ei parcar fi zugrăvit: alb și cu două

răsuri pe obraji. Ochi negri ca mura, frumoși de pică, dar când îi încruntă, te sperie ca-

ntunericul. Părul lins, cu unde albăstrui. Să poartă cu tâmple. Așa a

apucat de la mă-sa, și mă-

sa de la mă-sa, obicei adus de pe obârșia Ialomiței, unde nu se știa de crețuri și colțișori.

Sultănichii îi este dragă curățenia ca lumina ochilor, că chiar de n-ar avea sprâncenile trase ca

din condei și buze rumene ca bobocul de trandafir, tot n-ar da cu foiță și cu muc de lumânare.

Când merge, saltă puțin și se mlădie. Trup omenesc de n-ar fi, s-ar frânge.

Multe capete a sucit. Mulți ochi au jinduit-o.

În horă fură toate privirile, și ea s-aprinde d-ai crede că se topește.

Și ce vâlnic, și ce năframă, și ce cămașe de borangic, galbenă ca spicul și subțire ca pânza

păiajenului, încât i se simte tot sânul, pietros ca poama pârguită, cum se bate când abia

răsuflă de osteneală.

Să crape de căldură, nu-și sumete mânicuțele în fața flăcăilor. Să se îmbrebenească ea cu

gălbenele și bujori, cu creițe și cu ochiu-boului? Nu scrie la dânsa așa țigănie. He, arareori,

numai ce-o vezi cu câte-o brândușe în păr, ori cu doi-trei didiței între betele ce-i încolăcesc

mijlocul de patru ori.

La șezători s-a dus o singură dată de când e fată mare, dar de atunci să nu-i mai pomenești:

"Cui îi arde de zbenguit e săritoare pentru așa treabă". Că până se coace dovleacul în sobă,

câțiva flăcăi dau iama prin fete. Le mai ciupesc, le mai sărută de le scot ruji în obraz. Ba

unora le ia or betele, or spilca, or năframa, și duminica, la horă, până

să li le dea, le snopesc o

toană pe după șura din spatele hanului. Unii mai împelițați numai ce-i auzi: "Sări, cutăriță, de

suflă în ăl foc!" Și când biata fată stă-n genuchi, suflând din băirile inimii, odată îi dă brânci

și cade pe spate.

Sultănica e leită-poleită răposatului. Când se aprinde, nu te poți apropia cale d-o poștie. Când

vrea ceva, vrea, nu se încurcă. De să mânie, nu mai vede înaintea ochilor.

Într-o zi, la sapa porumbului, cine știe ce i-a năzărit, că cu toate rugăciunile mă-sei, n-a voit

să mănânce din zori până la amurg și n-a lăsat sapa din mână până n-a căzut ruptă de

osteneală. A dus-o biata bătrână mai mult moartă decât vie acasă. A doua zi, când s-a

desmeticit ș-a văzut pe mama Stanca la capul ei, galbenă ca turta de ceară, cu părul alb și

ciufulit, cu ochii trași de durere, a sărit la gâtul ei și, fără să zică nici pis, a început s-o sărute

și p-o parte și pe alta, pân-a podidit-o un plâns d-a muiat un ștergar întreg-întreguleț.

Unele mai istețe din sat au împrăștiat zvonul că ar cam suferi de vrun farmec.

De harnică, harnică, n-are cum mai fi! Unde pune mâna, Dumnezeu cu mila! Sare din vârful

stogului și cade ca un fulg. În argea nu i se văd mâinile. Când toarce, mănâncă caierul. De

cinstită, nu e obraz mai curat. Când Ioniță Rotarul, om chipeș și hazlâu, s-a încercat s-o

sărute, a sărit parc-ar fi călcat pe coadă de șarpe și, în mijlocul

flăcăimii, i-a strigat:

– Mi-aș tăia obrazul, dar ți-aș tăia buzele!

Ce punea satul în nedumirire, și mai vârtos p-ale ce cată nod în papură, e când apucă lumea în

cap și trece nouă hotare.

Numai ce-o vezi, la răvărsatul zorilor, că o ia rara-rara, prin fâneață. Galbenă, cu cearcâne

vinete în jurul ochilor. Merge ce merge, și să oprește la vrun deal, la vrun părâu. Ascultă

neclintită un ceas, două. Vântul bate holdele. Izvoarele dau d-a dura petricelele din matcă și

le sună ca pe niște zurgălii auzite din depărtare.

Apoi culege flori și le azvârlă, până ce i se aprind obrajii și să trezește ca dintr-un somn

adânc. Ochii îi sclipesc ca oțelul învârtit la soare.

Joița Baciului ar fi văzut-o la un apus de soare cu capul rezemat de crucea din creștetul

mușcelului ce desparte apa Vâlsanii de Râul Doamnei, privind, ca dusă de pe lume, la roșeața

apusului.

Obosită de gânduri, se întorcea spre casă cu căutătura-n jos, cu un nod în gât, cu gura friptă

de sete. Și de întâlnea vrun izvor, bea până i se oprea răsuflarea. Apoi, făcând mâinele

căldărușe, le umplea cu apă rece ca gheața și limpede ca diamantul, pe care ș-o arunca în

obraji.

Da' să te ferească Cel-de-sus de gura satului și de pizma celor vinovați și răi!

N-avea să scoată capul în lume Sultănica, ea, care, de bună ce era, ș-ar fi dat și dumicatul din

gură, că începeau șușuitul și ponoasele.

Câte-n lună și-n soare-i scorneau.

– Sultănica, frumoasă? Aida-de!

Mai bine își pune gâtul pe tăietor Ilinca, ciupita de vărsat.

– E o fudulă, o luată din Iele, n-are toate sâmbetele. Când umblă, calcă-n strâchini. Numai

nevastă ca toate nevestele n-o să fie Sultana aia, zicea la fântână, la horă, la șezători fata

Ciaușului. Ce are neica de nu i-a primit pețitul? Au nu e voinic? Or e bețiv, stricător de case,

zurbagiu? Au n-are de pe ce bea apă? He, he, fata proastă și țâfnoasă dă norocului cu piciorul.

Da' de, om sărac și cu nasul în sus... Știe Dumnezeu ce face!

Și flăcăii, mai toți, o luaseră în nume de rău. Nu, că de ce să fie așa de mută? De ce să fugă de

toți parc-ar fi râioși? O fată mare se mai lasă ba la un sărutat - că d-aia are gură dulce - ba la

un giugiulit - că d-aia are sân cu drăgănele. Și știi, cum e omul, din una într-alta, se îngroașe

gluma, și căpătuiala vine, că moș popa ce-așteaptă? Să dezlege dorul după pofta inimii. Altfel

cântă cucul pe fată bătrână și rămâne moșoroi fără soboli.

S-auzea, în depărtare, chiuit de danț și pocnete de pistol la nea Nicola Grecul.

Vântul vuia de te lua groaza. Măzărichea răpăia în fereastra mamii Stanchii.

Sultănica ridică capul din poala mă-sei. Se alipi de bătrână. O cuprinse pe după gât cu brațele

rumenite de dogoarea focului și privi lung în chipul ofilit al bătrânii.

Buzele mamii Stanchii tremurau. Multe îi treceau prin cap și multe prin inimă când grecoteiul

se desfăta.

– Mamă, mamă, grăi bătrâna, moș popa, când spune din Vanghelie, cică să rabzi și iar să

rabzi... Așa e, părințele... așa e... că Mielușelul Domnului a răbdat scuipat, bătaie și

răsticnire... Dar când mă gândesc la răposatul ș-auz chiuitul cațaonului, mă podidesc

lacrămile, Sultănica mamii, și blestem din suflet, doară de l-o ajunge mânia Domnului!

Sultănica strânse vătraiul de-i zbârnâi în mână.

– Nu mai pot, grăi iar bătrâna, nu mai pot să-mi târăsc zilele, când mă uit la tine și nu știu pe

ce mâni o să cazi... Aveam și noi, pe vremea Kivului, rod și vite cu duiumul; pătulele gemeau

de pline; bătătura nu mai încăpea de vite și lighioi. Mugeau de zguduiau casa vacile. Și ce te

pomeneai că se aruncau pe răsfăț. Rupeau pământul cu fuga, de la un gard la altul, cu coada

în sus, cletănată ca o măciucă. Șase argați nu le da de cap până nu se potoleau de bunăvoie și

nu cătau spre obor, dând din cap și băgând limba și p-o nare, și pe alta. Bietul tat-tău se uita

mândru la bogăția lui cinstită. Parcă-l văz, c-o mână în șerparu-i civit, alergând de colo-colo.

Ce hărnicie de om! Tot satul nu-i ținea piept. Când punea mâna pe plug, trosneau coarnele.

Când da cu sapa, intra cu muchie cu tot. Coasa în mânele lui rădea ca briciul. Tu erai mică și

nebunatică. Cum te zărea că-i ieși înainte, cu mănușițele pline de noroi, creștea inima în el și

se topea d-a-n picioarele.

– Bietul tata!...

Focul pâlpâia în gura sobei. Mușcelele alburii abia se mai zăreau prin geamuri.

– În toiul verii, îndată ce venea rupt de osteneală, ne ospătam bine, apoi ne odihneam pe

prispă. Pe tine te-așeza ca p-o laiță pe genuchi, și te juca, și spunea, și râdea, și tu-i băgai

mâna în barbă. Uite așa ne-apuca miezul nopții. Îl luam cu d-a sila la culcare. Auz ș-acum

glasul lui: "Să mai stăm, fă Stancă, fă, că parcă mă-ngraș când mă uit la voi!" Era rai, nu

viață, până să pripăși, ca pomojnic, pe plaiurile noastre, iuda de cațaon. Și-a sosit într-un ceas

rău. Lăcuste erau, secetă era, vitele boleau și mureau p-un capăt. Dar ce să mai îndrug

Sultănica mamii... Într-un an, a făcut ce-a făcut, lipitoarea, l-a băgat în judecăți și l-a lăsat

sărac lipit. Kivu era iute ș-avea ș-un beteșug de tuse. S-a luat la contră și, de mâhnire, s-a-

nbolnăvit. Când ș-a dat sufletul, mă strângea de mâni ca c-un clește și te chema, ars d-un foc

nestins. "Încă doi ani... Să nu vă las pe drumuri"... a zis și i-am închis ochii.

Pe mama Stanca o podidiseră lacrămile; curgeau picături mari pe vatra de cărămizi calde, și

de unde cădeau se ridicau aburi înghițiți de gura sobei.

– Nu mai plânge, mamă, zise Sultănica sărind în sus. Îi dau foc... să arză ca șoarecii... Doar

nu s-au stins toți ai Kivului!

Mama Stanca îngheță văzând pe Sultănica năprasnică la corp și cu ochii ca doi cărbuni

aprinși. După câteva clipiri dese, zise cu mare evlavie:

– Fă-ți cruce, fata mea, fă-ți cruce, avuseși un gând rău... Necuratul a trecut pe lângă noi...

Bătrâna șopti de trei ori, plecând fruntea în jos: "Numele Tatălui, ș-al Fiului, ș-al Sfântului

Duh, amin".

Se liniștiră. Sultănica aruncă o buturugă în sobă. Bătrâna turnă untdelemn în candelă și-și

șterse pe frunte deștile atinse de paharul ce ardea la sfintele icoane.

– Am să-ți fac o rugăciune, mamă. Iacă, astăzi fuse S-tul Niculae, vreau și eu să-ncerc mila

cerului. Să stau la privighere până la cântatul cocoșilor d-a treia oară. Poate să ne arunce

cuviosul Niculae vro pungă cu bani, că văduva din carte avea trei fete, și pe câtetrele le-a

căpătuit...

Mama Stanca, cu tot amarul de care era covârșită, zâmbi.

– De, maică, s-a cam umplut lumea de rele, d-aia și Milostivul nu mai face minuni. Ei,

odinioară a fost cum a fost, dar acum e prea de tot... O să ne apuce judecata d-apoi... O să

plouă foc și pucioasă... Și îngerii Atotțiitorului vor buciuma: "Sculați, morți, din morminte!...

" Domnul ș-a întors fața de la noi, păcătoșii...

– Să-mi încerc și eu norocul...

– Bine, Sultănico, fie ș-așa, răspunse Kivuleasa și, făcând trei cruci

căpătâiului, să vârî în

plapămă.

Mama Stanca sforăia dusă. Din vreme în vreme ofta, înghițind în sec.

Fitece oftare, năbușită în plapămă, sugruma pe Sultănica. Gândul ei era neîndurat.

Amestecase cele sfinte cu cele lumești.

Cine pe lume a scăpat de chinul din care izvorăște omenirea cu bunele și relele ei? Toți trec

p-acolo, oricât s-ar rușina.

Sultănica rătăcea ca o umbră, nu de vrun farmec; ci, când e să te biruie dragostea, să te pui în

cruciș și-n curmeziș, să te tai și să presari sare pe crestături, spuză să pui pe pept, tot degeaba.

Toate durerile trupului le uiți pe lângă focul dragostii, de este foc cu adevărat. Și așa fusese să

fie cu Sultănica, că nu era d-alea ce pun pe ele carnea cu lopata și trece prin toate și buture de

rovină rămâne: bâzâie fără să ia foc.

Că după cum simțea Sultănica... de s-ar fi vârât în gaură de șarpe și s-ar fi dat vântului

turbat... era ceva din altul în ea... un chip... niște ochi... un sărutat ce-o tot săruta în același

loc... și o fura, și o ducea, legată-ferecată, acolo unde numai focșorul ei știa... Se prăpădea

după Drăgan Căprarul.

Căprarul, scăpat de militărie, cu una, cu alta, mai cu ce avea de la părinți, scoase apă din

piatră și ajunsese a fi jinduit de multe fete în sat. Unii îl făceau, nu e vorbă, pișicher, papugiu

de București, dar cum ziceau alții, din prietenii lui: "Așa e moara trândavilor. Cățăie, că nu

ține parale. Până o pune Căprarul mâna în chica vrunuia, să-i facă morișcă de vânt."

Cârdășia lui erau din flăcăi de muncă ca Voicu Ciaușului, ce nu se prea uita cu ochi buni l-

alde Kivu, ca Ioniță Rotarul și alții. Nu-l vedeai umblând pe două cărări. Rămânea poricine

la prinsori. Prindea armăsarul din herghelie cu dinții de nările nasului.

Frumos, chipeș, avea o uitătură vie și cam ascunsă, de nu-l ghiceai ce-ar vrea și ce n-ar vrea.

Mustăți negre și dese. De le netezea, pleca puțin capul și p-o mână, și pe alta. Cămașa pe el,

ca floarea. Căciula țurcănească, trântită p-o ureche, îl prindea ca p-un haiduc.

Era vesel și glumeț.

Dar de prin priar se schimbă Drăgan al nostru.

Începu să dea târcoale Sultănichii. Când îl cătai, de era și Sultănica la horă, el sta doparte

mâhnit, privea galeș, răsucind vrun pai în mână.

D-o întâlnea la adăpatul vitelor, i-ajuta cu dragă inimă, apoi întreba încetinel de mama

Stanca. Și când zicea "mama", i se lipeau buzele, ca unse cu miere. De-i ajuta să puie în

spinare cobilița cu cofele, să n-o fi atins de mână, că pleca ochii în jos rușinat.

Azi așa, mâne așa, că Sultănica, când prinse de veste, i se păru așa de veche treabă, că d-ar fi

fost de când lumea ar fi fost mai de curând.

I se făcu frică.

Ba să hotărî să nu mai dea ochii cu dânsul.

Trei săptămâni îl ocoli, și fură trei veacuri.

Într-o zi o luă razna p-un piept de mușcel, fără să știe încotro. Fânul îi trecea de mijloc. Arșița

începuse de dimineață. Cântau păsările de te slăveau. Lăcustele zbârnâiau și tot a bine ș-a

duios spuneau și ele. Florile îți luau ochii și te-adormeau cu mirosul.

Sultănica căta alinare, și, în deșert, alinare nu găsea. Toate o munceau s-o răpuie. Că d-o

supunea frământarea, d-o muia dorul și sângele de-i năvălea în colcote la cap, să trântea cu

fața la pământ și săruta florile, până ce o piroteală plăcută o făcea nici s-adoarmă, nici

deșteaptă să fie.

Și simțea în astă zi de pribegie o nedomirire, că suia către culmea dealului, fără să-i pese de

ciulinii și rugii ce-i tăiau picioarele ca un herăstrău. Plaiul, cu podoaba lui, o amețea într-un

vârtej de întristare.

Când ajunse în vârf, pământul i se învârti supt tălpi; mintea i se clătină de spaima ce te

cuprinde când te prăbușești într-o vultoare... La umbra unui păducel, Drăgan sta p-un buture

de stejar.

Drăgan aruncă ghioaca cu care bătea păișul, răsturnă o tivgă cu lapte bătut și strigă ca scos

din fire: "Sultănico, mă prăpădești!"

Cum, ce fel, de ce... să treziră strângându-se în brațe, că brațele le curma trupul.

Din acest ceas se întâlneau pe ascuns de lume.

Sultănica bolea. Nu adormea decât despre ziuă. Vise urâte îi turburau odihna.

Ș-acum, în noaptea de S-tul Nicolae, era vorba să se vază.

Mama Stanca dormea.

Sultănica suflă în văpaiță și căzu la icoane. Galbenă ca turta de ceară, dă să se roage, și nu

poate să-și adune gândurile risipite. O sudoare rece îi brobonă fruntea. Își acoperi fața cu

amândouă mânele. Socotise că icoanele s-au cletinat, voind să se întoarcă de la dânsa.

Încet-încet, ca o stafie, să târî până la gura sobei. La lumina focului parcă murise și înviase.

"Înșel pe mama, necinstesc curatele sale bătrâneți, înșel cele sfinte!" Dodată, lumina ochilor îi

scăpără. Gura sobei se lărgește, buzele-i de pământ se roșesc, rânjesc, se întind ca un gâtlej de

balaur; flăcările sunt limbi de foc ce să răsucesc și se desfăc; duduitul dinlăuntru să pornește

ca un potop de jale.

Sultănichii, privind la vâlvătăile din sobă, i să păruse c-a văzut gura și muncile Iadului.

Speriată, se repezi din nou la icoane și dădu-n genuchi. Să rugă, mormăi: "Împărate ceresc,

mângâietorule... " Îndurarea să coborî pe chipul ei. Vedeniile o părăsiră. Fața i să lumină și

căzu cu fruntea la pământ.

Și de ce mila de sus să n-o ajute? Nu s-a grijit la Paște și la Crăciun? Cine, ca dânsa, a mai

atins Sfântul Potir cu atâta evlavie? Și dacă dragostea curată e păcat

neiertat, cum de atâtea

fete mari fug cu flăcăii, și unele neveste să dau afund cu târgoveții, și tot bine, tot vesele, tot

zile albe duc?

Ispita ei e mai afară din cale? Un sărutat o arde trei zile și fitece bălărie o amenință s-o dea de

gol satului.

După ce vede pe Drăgan, vestmintele o doboară ca niște piei de plumb. Îndată ce scapă din

brațele lui, e ceva care o încinge și-i zdrobește oasele. N-o să-i mai vie minte la cap. D-ar fi

de țâță, și tot n-ar fi așa de proastă și de capie. Vezi bine... nu se poate... Ce e de la ea nu e...

nu e după cum vrea, ci după cum îi e scris să vrea... Cine ne-a dat inima să nu ne fi înfipt

dorul și dragostea în ea...

Sultănica strânse pumnii de-i trosniră degetele.

În ușa tinzii să auzi ciocănind încetișor.

Sultănica abia-și stăpâni răsuflarea. Își netezi părul. Își așeză fusta înaintea icoanelor. Vru să

meargă și se cletenă. Îi amorțise un picior. Apoi ieși în vârful degetelor, aruncând o căutătură

speriată. Trăsese zăvorul prea repede.

Mama Stanca doarme învârtindu-se și p-o parte, și pe alta. Chipul ei, zbârcit, uscat și luminat

de candelă, parc-ar fi chip de moaște. Visează... Ar voi să scape de vro primejdie... Se-

ntunecă...

Se crapă de ziuă. O fâșie de lumină, ca un brâu de argint, se întinde

spre soare-răsare. Codrii

fumurii parcă plutesc în depărtare și ogrăzile sunt albe de zăpadă.

Sultănica gâfuie, scoțând, pe gură și pe nas, aburi groși ce-i cărunțesc părul și genele.

Picioarele i să scofundă până la glezne. Nasul ei e roșu-vânăt. Lacrămile i-au înghețat pe

obraz. Se luminează. Ea vrea să meargă mai iute și cade. Să scoală repede și iarăși cade.

Speriată, privește în toate părțile. Să tăiase în gheață. Câteva picături de sânge căzură pe

zăpada albă.

Un vânt ușor scutură, din rămurile pomilor, o puzderie de ninsoare.

Sultănica apucă o pârtie acoperită cu zăpadă măruntă, ce sare ca praful sub pașii ei pripiți. În

dreptul morarului, pune capu-n pământ, furișând o uitătură numai cu coada ochilor.

Un mârâit de câine o face să tresară ș-un țipăt de gâscan i-aruncă inima din loc. Își încordează

puterile ș-o rupe la fugă. Case, plute bătrâne, troieni cât dealurile, ogrăzi de pruni, toate fug și

s-afundă în urma ei. Într-o clipă trece podul de peste Râul Doamnei. Nu s-ar mai uita înapoi

s-o poleiești cu aur.

A ajuns acasă. Lăbuș, câinele curței, cu păr ca de lup, începe a lătra ș-a se gudura pe lângă

dânsa.

Sultănica pune mâna pe clanță, dar nu îndrăznește nici să deschidă, nici s-o tragă înapoi, arsă

de ger.

Pielea degetelor i se prinse de clanță.

– O nălucă, mamă, a sfântului Niculae m-a făcut să alerg, să caz, țiindu-mă întruna după acel

moș cu barba albă, în sfintele odăjdii...

Bătrâna, cu frica Domnului în sân, crezu. Să sperie văzându-și fata sângerată. Îi legă mâna în

cârpe curate. Nu știa ce să mai facă ca s-o oprească din plâns.

Atât odor mai are Stanca. Atâta nădejde. În fața ei vede pe Kivu, vede belșugul d-odinioară,

zilele senine și nopțile petrecute pe prispă afară. În fața ei vede căminu-i cum era când era. O

durere d-a Sultănichii îi curmă viața ce abea se mai ține într-o ață. Un dar, o înduioșare, când

se zugrăvește în chipul fetei, face pe bătrâna, deși veștejită și uscată ca o frunză de brumar,

să-și învieze în adâncul ei ceea ce a simțit când a dat ochii cu Kivu pentru întâiași dată.

D-ar fi după gândul ei, Sultănica, "plăpândă și frumoasă ca o cocoană", ar trebui să fie și mai

și decât nevasta arendașului. I-ar da calești cu telegari, poștalioane cu opt cai bidivii și câte-n

lună și-n soare. Da' s-ar robi turcilor, numai s-o știe bine. Și când să gândește că nu poate nici

pe sfert de sfert din ce ar dori, îi vine să se dea cu capul de pereți, să intre în pământ de vie.

– Odorul mamei, odorul mamei! îngână mama Stanca, legănând capul fetii pe peptul ei

măluros și mort.

Sultănica sughiță. Pe umerii obrajilor îi joacă și se schimbă două pete ca niște nisfele de

rumeneală. Privirile-i ascuțite, scăpate din umezeala ochilor, trec prin geamuri și să înecă în

zarea zilei. Gura-i pare mai mare ca de obicei, mai răsfrântă. Buzele, aprinse, le simte calde

de sărutări. Sfârcurile urechilor îi ard. Părul e mototolit supt marama ce cade pe spate.

Rochia, sucită pe trup. Năjițele opincelor, dezlegate. Se pipăie. Își încheie cămașa la gât.

Clipește zorit. Ș-ascunde ochii în umărul osos al mamei Stanchii.

Dacă ar putea să se arunce la picioarele mă-sei! Să-i sărute tălpile și să mărturisească tot...!

Dacă s-ar arunca în râu...? Dac-ar lua lumea în cap și ș-ar perde de urmă...?

– Odorul mamei, odorul mamei! îngână mama Stanca, legănând capul fetei pe peptul ei

măluros și mort.

Pe Sultănica o tăie această mângâiere curată. Sări din brațele mă-sei și s-aruncă în pat, cu fața

într-o pernă, coprinsă d-o jale cu lacrămi cari ard pe unde pică.

Drăgan Căprarul câștigase rămășagul cu Ion al Ciaușului că va veni de hac Sultănichii. Un

junc mai mult și fala flăcăilor. Cum o să-și răsucească mustața de grozav printre tineret! O să

calce din pod. Câtă-i curtea hanului de mare, ca p-o beizadea n-o să-l mai încapă locul!

Leicuței i-a făcut răvaș de drum. Bărbați sunt și pentru cele sărace. Fiecare cu norocul ei.

Dacă i-a plăcut, a vrut. Și ce, nu e tot ea? Multe a văzut, multe a prefirat el prin ăl București!

Doară n-a tăiat câinilor frunză! Sporăvăia, la cazarmă, Negoțoi, vistavoiul, și de cocoana d-

lui maior. Că n-o să cază el, Căprarul, în patarama d-lui sublocotenent. Doamne, ce bătaie i-a

tras țiitoarea! A doua zi, la "rivizie", era cu ochii ca fundul căldării.

Olio-lio! greu i-a fost lui să facă ce-a făcut, că d-aci încolo merge găitan. Pentru o cotoroanță

ș-o pitpalacă, un pumn, și le-a luat mirul!...

Mitrana Tălugă a Țuțuenilor are șezătoare, nu glumă! Două lumânări de seu ard p-o masă

rotundă cu trei picioare. Nu e nici un flăcău. Altfel, nu e chip să ai la șezătoare nici pe fata

popei, nici pe fata primarului.

Fitece nevastă tinerică, fitece fată mare ș-au făcut poala maldăr de fuioare. Da' mai încurcă

lumea câteva fetișcane ce nu s-au prins în horă și li se scurg ochii să fie și ele printre cele

mari.

Fusele zbârnăie alene într-un râs cu hohote. Un pisoi, cu cercei roșii, cu ochii ca două scântei,

sare de la un fus la altul și parcă le cântărește în labele lui neastâmpărate. Doi copilași, cu

chica ciuf, așteaptă să scoață daica Mitrana cartofii din spuză și dovleacul din căldare. Și să

tot șterg la nas când le vin aburi dulci cu miros de godină.

– Așa, soro, zise Ciaușanca, a început să cârcâie fata Kivului. Vezi unde au dus-o gândurile,

c-o s-o ia Drăgan... E împelițat Căprarul, nu-i dai de fund. Cu rămășagul i-a păpat neichii

juncul cel mai gras.

– Iată colo, strigă Mitrana, de umplu casa, fitece pasăre măiastră își găsește vânătorul. Măcar

de ș-ar clădi cuibul în clopotniță ori sub streașina primăriei, tot o să cânte, că nu se poate:

Dar un hoț de vânător

Smulse trei fire de păr,

Le făcu un lățișor

Și mi-l puse de picior.

– De, dadă Mitrană, grăi Marica, fata primarului, dând ghies fetei popii, cică și vânătorul îi

zice măiestrei:

Cântă-ți, puică, cântecul

Că mi-e drag ca sufletul.

Toată pasărea pe glasul ei piere. D-ta spui una, eu alta, cum o taie capul pe fiecare...

Marica e un boboc de fată. Cam puțintică, dar ce să-i faci, când omul e nurliu, duce ziua după

el. Marica, de râde, ți-arată două șirulețe de mărgăritar. E prelungă la chip, codalbă, cu ochii

viorii, și să strecoară printre surate ca un prichindel. Și gluma cu glumă bate și spune basmele

și snoavele bătrânești cu atâta limbuție, că parc-ar citi pe slove.

Mitrana simți cuvintele Marichii ca și cum o piersicase cu urzici. Tuși, cântă ceva pe nas,

apoi se duse să ia aminte de mezelic, cum se cuvenea după bunele datini.

Safta lui nea Ghiță aduse iar vorba:

– O să se ducă vestea ca de popă tuns. Ce mai cinste și pe Sultănica! Obraz smerit, suflet

ascuns...

Nu sfârși cuvântul, și Catrina Pârvuleasa șopti la urechea Mirei, mai la o parte de celelalte:

– Uite, soro, ce ți-e omul! Auzi colo la Safta... Și ea are un copil ce face măricel. Ăst copil l-a

născut patru luni în urma măritișului cu nea Ghiță. În curând o să aibă doi, și, de, se cam zic

multe... Altfel, nea Ghiță e omul lui Dumnezeu, ce-are el cu gura lumei?... Până nu vede, nu

crede... dacă o crede ș-atunci...

– Și eu, lele Saftă, grăi Ilinca Ciupita, și eu dam cu gândul că Sultănica n-o să sfârșească cu

bine. Acum să-și mute gândul la moșii ăi verzi, că nimeni n-o s-o ridice din gunoi. Mai bine

să-și lege o piatră de moară de gât și să s-arunce în râu decât să-și târască zilele încărcate de

așa păcat...

– Nu spui eu, Miră, șopti iar Pârvuleasa, pe când celelalte dau prin ciur și prin dârmon pe

Sultănica, nu-ți spui eu că naiba când n-are de ce râde face pe hoț judecător...

– Ai gură de aur, surată Catrină, răspunse încet Mira. Auzi d-ta cum sporovăiește Ilinca

Ciupita, și ea a înbătrânit fată mare. Se dă ea pe lângă mulți, și mulți se dau pe lângă ea, c-ar

avea bune părăluțe. Da' ce face, ce drege, că n-are lipici. Când merge, să zici curat c-ar fi un

butuc cu picioare. Încai când râde, sparge țiple.

Până au început, atât le-au fost mult, c-apoi cădeau claie peste grămadă, ponoase, cârtiri,

zavistii, învălmășite într-un hohot gras și spart.

– O să-i semene Căprarului.

– D-o fi fată, s-alerge d-a-ncâtelea pe la soare-răsare pân-o vedea pe dracu la soare-apune.

– Frumoasă zestre dăruiește sfântul Niculae!

– Zestre cu mâni și cu picioare.

– Ei, ei, guri rele, și voi ați amețit în brațele flăcăilor! Ziceți mai bine Doamne ferește...

– O să vă placă...

– Da' nu ca Sultănichii...

– Pentru că inima cere, nu-și pune fata poalele în cap.

– Vijelia le ridică.

– Nu se îngroașe gluma... dacă nu ți le ridici singurică, fetica mea.

Și țipete, și râs, și frământare.

Fusele dormea somnul mătușii. Fetele fierbeau de un neastâmpăr cald și puternic. Sudoarea

curgea în cârâie pe obrajii lor grași și aprinși. Unele-și sumeseră mânecile chenăruite în

stacojiu și azvârliră coadele pe spetele largi. Altele-și desfăcură sânul pietros, care țipa sub

cămășile întinse.

Soba dogorea.

Fetișcanele jinduiau farmecul fetelor mari. Nu îndrăzneau, cu tot zăduful, să s-arate în bună

voie: abia aveau ca două mere crețești.

Zbeguiala ridica casa-n sus, iar Mitrana, roșie ca coaja de rac, sosi cu dovleacul într-o tavă,

spart în bucăți mari și galbene. Aburii, groși și dulcegi, se încolăcea din tavă până la grinzi.

Lelea Safta, lăsându-i gura apă, aruncă marama pe spate și, de veselie, începu să cânte c-un

glas prelung:

- Pentr-un măr de fată mare

Naiba aleargă călare,

Pentr-o mură ș-o răsură

De trei ori să șterg la gură,

Și răzași cu răzășie,

Și ciocoi cu căftănie...

Sultănica nu mai băga nimic în gură. Se topea pe picioare. Îngălbenise, se uscase ca iasca și-i

scoteai vorba cu cleștele. Ochii ei, drăgălași odinioară, în fiece dimineață erau roșii. Noaptea,

cum simțea pe mama Stanca înșelată de somn, plângea năbușit până ce pleoapele îi zgâriau

luminele.

Unde o apuca gândurile, acolo rămânea, fără a clipi, cu mânele înțepenite ca niște bețe. Și

după ce se întunecă, pe buzele ei, crăpate și acoperite cu pielițe pârlite, trecea câte un surâs

trist și plin de amărăciune.

Nu mai știa de lume, nici de rugăciunea obișnuită. Să mișca ca o vârtelniță, fără să știe, fără

să vrea. Când umbla, aluneca ușor, ca umbra ce însoțește pașii omului.

Așa se văd, în codrii mușcelelor, mesteacăni bălăi, cu frunzișul mărunt prin care tremură

cerul vioriu, și dodată, ca arși de var la rădăcină, se scutură de frunză, se cojesc de teaca

lustruită, se-ncovoaie, se usucă și pier pe nesimțite.

Sultănica, de n-ar peptăna-o mă-sa, nu s-ar mai peptăna. Și când mama Stanca îi desfășură

valurile de păr, negru și des, peptinele îi scapă din mână ca la o ciolacă, gâtul nu-i mai ține

capul fără pic de carne și, cu un glas ce abia se aude, îi zice: "Spune maichii focul tău"...

Ce nu făcuse bătrâna?... Colindase, pe furiș, prin satele dinprejur după meștere și cărturărese.

Unei țigănci dase trâmbă de nouă cămeși [pentru] ghicirea soartei pe stele, pe bobi și pe

furtuni... Dar nici leturghiile, nici descântecele, nici vrăjile nu-i scăpa copila de veștejire.

Din zvon aflase că ai scăpa ce ți-e drag dacă te-ai da în munca Ielelor. Nu c-a crezut, dar a

încercat.

Într-o noapte de marți, zărind un cearcăn în jurul lunei, s-a strecurat ca o nălucă până la

biserică. Apoi s-a întors sub streașina casei. Și ș-a presărat în creștet pământ din trei

morminte. A adăstat toată noaptea, dar Ielele n-au venit. În altă zi a înșirat toate rugăciunile,

de la moși, de la strămoși, până a căzut jos de amețeală.

Trecu Nașterea Domnului cu sărbătorile mari, trecu câșlegiul și cei patruzeci și patru de

mucenici. Vremea dădu în cald. Primăvara mugură și încolți podoaba plaiului. Și nici-o

înbunare l-alde mama Stanca.

În dimineața Floriilor, bătrâna plecă la biserică, mânată spre locașul mântuirii d-o fărâmă de

nădejde. Se dete cu inima toată cântărilor și evangheliii. La ieșire, câteva muieri din sat

făcură roată în jurul ei și începu vorba despre cele spuse în Duminica Floriilor.

Soarele și un vântuleț zbiceau văile. Copii desculți goneau veseli, încinși cu ramuri de salcie

slujită de moș popa. Bătrânele, pășia-pășia, țineau drumul casei, mestecând anafura sfințită.

Viața se deștepta. Mugurii crăpau. Vrăbiile, stoluri pe moliftul din fața bisericei, ciripeau

cearta lor obișnuită. Și zoriți la trai de aerul căldicel, cocoșii s-auzeau cântând să-și rupă

beregata.

Mușcelele, acoperite d-o pojghiță verzurie, abureau un fum ce să-nălța alene, clătinat de

adiere.

– Jupânească Stanca, grăi Tălugianca a mare - nerăbdătoare d-a sfârși cu cele sfinte - se

vorbește pân sat că Sultănica merge rău cu sănătatea. Bat-o norocul de fată, prea e inimoasă!

Iacă, n-are cuvânt să se prăpădească. E tânără, curățică, harnică, ce mai vrea? Pentr-o

dragoste nu-și răpune cineva capul. Ce să-i mai faci? Că d-ta știi, nu e ea pentru întâia oară.

S-a încrezut pe mână rea, da' și lui Drăgan n-o să-i meargă strună. Azi pângărește pe una,

mâne pe alta, până ș-o găsi stăpânul.

Mama Stanca, apucată ca de alte alea, fără să deschiză gura, o rupse la picior, aruncând mirul

sfânt în noroi.

– Prefăcătorii de vulpe bătrână, îngână Voiculeasa, plecă ca o vijelie, parcă n-ar fi știut de

patarama Sultănichii. Țandăra nu sare departe de buștean. Așa a încurcat și ea în tinerețe pe

Kivu, numai că fetei nu i-a fost d-a bună.

Mama Stanca intră în casă, trântind ușa de perete. Chipul ei era ca mustul de bozii. Auzul îi

vâjâia ca scocul morei. La încheietura fălcilor simțea două ghiulele de plumb. Capul îi era

greu. Picioarele-i înghețaseră până la glezne... Și, învârtind ochii în cap, aruncă un fulger de

privire asupra Sultănichii...

– Ai perdut tot... ai perdut cinstea casei! Atât ne mai rămăsese! strigă Kivuleasa, și căzu

mototol la pământ, bolborosind și zvâcnind din picioare.

Sultănica începu să țipe. Se plecă asupra mă-sei, ce în deșert se-ncerca a mai vorbi. Bătrâna o

apucă de gât. "Tot... tot... tot!" mai izbuti să zică... ș-o sărută cu focul cel din urmă...

Satul întreg îi trecea pe dinaintea ochilor ei orbi ș-o arăta cu degetul. În urechile-i surde auzi

strigându-i: "Unde ți-e fala?... Credeai c-o să ție cât lumea belșugul fără căpătâi?... N-a fost

curată starea d-odinioară... Sărăcia te-a pedepsit o jumătate de viață și necinstea te cotropește

la moarte."

La trei duminici după Sân-Petru, soarele poleia lumea în aur cald și tremurător. Zăpușeala, în

loc d-a da lenei viețuitoarele, le zorea, le ferbea într-o mișcare veselă de sărbătoare. Belșugul

împrăștia cheful pretutindenea.

Porumbiștile primăvăratice erau o podoabă. Iarba se strecura și pe potecile bătătorite.

Ogrăzile de pruni și mere se îndoiau sub greutatea pometului. Vrejurile de dovleci se

încolăciseră unu peste altu, acoperind gardurile cu foi țepoase și mai late ca foile de lipan. Era

un an cât cinci. Săturase orce râvnă. Că din vreme veche nu se pomenise atâta prisos de

bucate. Ai fi zis că fitece bob se însutise.

În fața Hanului Roșu se încinsese o horă strașnică, de săreau scântei de supt călcâie. În

vârtejul jocului, salbele de galbeni împărătești și icosari turcești zornăiau la gâtul celor avute.

Vâlnecele, cu fluturi sclipitori, zburau când la dreapta, când la stânga. Suratele, împodobite

cu flori-domnești, râdeau izbind pământul după hihăitul flăcăilor pletoși, rumeni de zăduf și

de sânurile durdulii. Se mlădiau rotund trupurile, dârdâind pe picioarele lor sprintene, parcă

naiba gâdila astă tinerime plină de foc, ș-o arunca în sus ca p-o minge.

Trei țigani - două cobze ș-o lăută - trăgeau "mărunțica craiului", înșirând, din când în când,

chiote întocmite din senin. Lăutarul se prăpădea cu firea, trântind capul și p-un umăr, și pe

celalt, mai ales când zărea ulcica, plină până-n buze cu vin roșu, subțire și înspumat.

Fruntea horii era Drăgan Căprarul. Cu mijlocul încolăcit în bete, c-un maldăr de ciucuri pe

șoldul drept, cu pălăria pe ceafă, ș-ascundea mândria sub niște sprincene îmbinate. Se simțea

în lauda lumei. Se răsfăța în atâtea priviri drăgăstoase.

Femeile în vârstă nu se mai săturau privindu-și mândrețele, îndrugând mai una, mai alta, să le

treacă vremea, lipite pământului.

– Numai biata Stanca se stinse așa cum cu gândul n-ai fi gândit... șopti morăreasa. Odinioară,

când sosea în toiul horei, amuțea zarva...

– Doamne ferește, grăi moașa Safta, cu Sultănica lăsată pe drumuri, n-a avut parte nici de

parastasul de trei zile... Și pe dasupra mai va parastase la nouă zile, la trei și șase săptămâni;

la trei, la șase, la nouă luni; la anu, la anu și jumătate, la doi ani, apoi la doi ani și patru luni.

Cine să i le facă? Astea-s capetele creștinești pentru mântuirea sufletului. Și cine poate, la

șapte ani, scoate oasele din sânul pământului pentru sfânta moliftă. După șapte ani omul e

curat, că e țărână. Și țărâna cu oasele binecuvântate să vor întrupa în ziua d-apoi, mai curate

ca lacrâma, în fața tronului de lumină veșnică.

– Iată la Drăgan, zise morăreasa, ce proțăpit e! Da, și joacă, bată-l pustia, parc-ar trage tighel!

O să ne nuntească satul cu fata primarului. Da' nu ca zărpălatecul de fi-meu: în loc să puie și

el ochii pe vruna, d-o vreme încoace umblă craun. Sărbătorile, când îl cauți, cu hârzobul în

mână. Pe cine i-o fi cășunat nu știu, că nu spune să-l tai...

– Lasă, cuscră, grăi Dumitra, femeie de cinci copii, cu ochii căprui, ce-i juca la fitece cuvânt.

Ăsta să-ți fie necazul ăl mare, că n-ai mai vedea fir alb...

Brâul răpăia pe-ntrecute, că flăcăii ceruseră ceva bărbătesc. Puține fete-l învârteau, da-l

învârteau să se ducă pomena.

Pe pieptul mușcelului dintre Domnești și Berivoești, Sultănica suia, mânând o vacă bălaie c-

un vițel, ce să da pe furiș la uger și scăpa, în mers, țâța rumenă și asudată de lapte. Miercana

mugea, întorcând capul cu niște ochi negri, blânzi și genoși. Bătrânul Lăbuș își urma stăpâna

cu credință.

Sultănica, afundată până la brâu în fâneață, mergea privind neclintit în depărtare. Slabă,

galbenă, cu pielea de pe față așa de subțire că-i numărai vinele albăstrui urzite în curmezișul

tâmplelor. Ochii ei, mari din fire, păreau mai prelungi decât sprincenele, și nu spuneau nici

dragoste, nici ură, uitându-se, fără pic de credință, la cerul întins ca un zăbranic nepăsător și

vioriu.

Părăsind vatra părintească, pustie de farmecile de odinioară, tot i să înfățișa ca o minciună

deșartă. Luase lumea în cap, căutând drumul muntelui Popău, unde tatăl său își ținuse la

pășune turmele de oi și cirezile de vite mari.

Voia să-și pearză urma și să-și adoarmă inima ostenită.

Fânul, de leandră, de mărgărintă, de trifoi cu vlăstare învoalte, de măzăriche vârtojită, să

mișca în valuri ușoare, ca o pânză înbrebenată cu flori. Scânteioarele se ridicau cu vârful

roșu. Drăgaica stufoasă răspândea, pripită de soare, un miros ca

floarea de tei. Lumânărelele,

drepte și bățoase, întreceau fânul și stau de streaje, din pas în pas, cu flori galbene și bătute p-

același picior.

Arii de fețe să împreunau în toată întinderea plaiului, desfășurat în colnice și văi, închis, în

depărtare, de înălțimi încovoiate ca niște brâie verzi.

Peste toată această mândrețe plutea câte un vultur, alunecând în largi rotocoale pe aripele

întinse ale căror sfârcuri abia se mișcau din vreme în vreme.

Sultănica ajunse în vârful mușcelului... Privi lung la turla bisericii din sat... Și pieri la vale,

înecată în fâneața ce cobora...

Miercana mugi, și mugetul ei se perdu, ca un glas de jale, în adâncimea văilor.